

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СИСТЕМИ ОСВІТИ ФІНЛЯНДІЇ

В статті виділено та охарактеризовано основні ланки загальної системи освіти Фінляндії, описано систему навчання в школах, університетах та професійно-навчальних закладах.

Ключові слова: дошкільна освіта, базова освіта, вища освіта, професійно-технічна освіта, освіта дорослого населення та освіта для дітей з особливими потребами.

В статье выделены и охарактеризованы основные звенья общей системы образования Финляндии, описано систему обучения в школах, университетах и профессионально-учебных заведениях.

Ключевые слова: дошкольное образование, базовое образование, высшее образование, профессионально-техническое образование, образование взрослого населения и образование для детей с особыми потребностями.

In the article allocated and described the main elements of the public education system in Finland, described the system of education in schools, universities and vocational schools.

Keywords: preschool education, basic education, higher education, vocational education, adult education and education for children with special needs.

Постановка проблеми. Основна мета освітньої політики Фінляндії полягає в наданні громадянам рівних можливостей у здобуванні освіти, незалежно від віку, місця проживання, майнового стану, статі або рідної мови. Дошкільна, базова та вища освіта безкоштовні. Навчання, соціальне забезпечення, харчування у школах безоплатні на всіх рівнях, так само як і підручники та навчальні матеріали для початкової та середньої школи [1]. Наприклад у середній школі транспортування учнів до та від школи також забезпечується навчальним закладом. Фінська система освіти ставить за мету забезпечення достатньо високого рівня навчальних досягнень та обізнаності всього населення. Принцип довічного навчання – можливість

вчитися в будь-якому віці - охоплює всі ступені освіти, з початкового навчання до освіти дорослих. У 1998 році частка витрат суспільства на освіту склала 6,2 % валового національного продукту Фінляндії (у середньому по країнах ОЕСР - 5,3 %).

Саме тому інтерес європейських держав до системи освіти Фінляндії обумовлений такими обставинами: по-перше, на прикладі Фінляндії можна розглянути, яким чином якісна університетська освіта забезпечується якісним шкільним навчанням. І, навпаки, якою мірою особлива увага, що приділяється підготовці педагогічних кадрів у ВНЗ, відбивається на системі освіти в цілому та на шкільному навчанні зокрема; фінські ВНЗ знаходяться в числі небагатьох європейських університетів, що взяли курс на підвищення «соціальної відповідальності» вищої освіти. У Фінляндії «третя роль» університетів закріплена законодавчо, а її функціонування становлення знаходиться в числі пріоритетних завдань національного розвитку [1]. На перший погляд, усі ці аспекти не пов'язані між собою і відносяться до принципово різних сторін функціонування освітньої системи. Насправді ж успіхи шкільного навчання й законодавче закріплення «соціальної відповідальності» університетів – це прояви загальної логіки розвитку, якій слідує сьогодні фінська модель. Фінляндія прагне до створення інформаційного суспільства з високим рівнем освіти. Тому уряд приділяє велику увагу забезпеченню вищих навчальних закладів і наукових центрів усім необхідним. Результати їхньої діяльності ретельно оцінюються для визначення обсягу фінансування. Фінська система освіти – краща в Європі. Одне з основних гасел уряду Фінляндії – загальнодоступність освіти, це стосується також й іноземців [3].

Аналіз останніх досліджень. Аналіз наукової літератури свідчить, що питаннями вищої освіти, змістом шкільної освіти, проблемами компетентнісного підходу до навчання у Фінляндії займалися такі науковці як Л.Пуховська, В.Шинкарук, М. Михайліченко, М. Бондаренко, Н.Лесна, Н.Волошина, Г.Воскобойникова, О.Локшина, О.Корсакова,

Н.Лавриченко, В.Андрущенко, В.Войтов, О.Овчарук, М.Степко, П.Хобзей та інші.

Мета статті полягає у виокремленні та аналізі основних ланок загальної системи освіти Фінляндії.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Дошкільна освіта. Фінська шкільна система фактично не має дитячих садків, але дошкільне навчання проводиться у школах і в денних центрах турботи. У Фінляндії існує закон, який вимагає, щоб усі муніципалітети забезпечили безкоштовне дошкільне навчання всім дітям у віці шести років, але участь у такому навчанні є добровільною. Усі шестилітки отримали право на безкоштовне навчання з 2001 року, у 2003 році 98 % дітей відвідувало заклади дошкільної освіти. Дошкільна освіта у Фінляндії базується на інтеграції [4]. Зміст інтегративної освіти забезпечується темами, пов'язаними зі сферою дитячого життя, з одного боку, з іншого – змісту дитячих поглядів на світ. Цілі інтегративної освіти сумісно договірні та визнані суспільством, у якому живуть діти. Дошкільна освіта Фінляндії спрямована на розвиток дитячого мислення, комунікабельності, емоційності та взаємодії навичок за допомогою мови. Таким чином зміцнюються дитяче емоційне життя, творчість і самоповага. Загальна підтримка дошкільної освіти відбувається завдяки співробітництву з батьками або опікунами [4].

Базова освіта. Обов'язкова освіта у Фінляндії починається в загальноосвітній школі, до якої дитина починає ходити, коли їй виповнюється сім років. Загальноосвітня школа – це дев'ятирічна система, що забезпечує обов'язкову освіту для всіх дітей шкільного віку. Кожен фінський громадянин зобов'язаний отримати цю освіту. У школу дитина ходить протягом дев'яти років і закінчує її, як тільки завершить навчальний план загальноосвітньої школи, чи коли пройде десять років з початку обов'язкової освіти. Є також додатковий десятий клас для тих учнів, які

хочуть поліпшити свої оцінки чи провести ще один рік перед вибором напряму навчання на вищому рівні освіти [5].

Програма базової середньої освіти складається згідно з національною програмою для загальноосвітніх шкіл для учнів старших класів. Кожен курс навчання є вирішальним у навчальній та освітній роботі курсу середніх шкіл. Спираючись на курс навчання, кожна загальноосвітня школа складає річний план для фактичної організації освіти на рік. Кожен учень готує свій власний, індивідуальний план роботи на базі курсу навчання для середньої школи та річного плану. Курс навчання повинен складатися таким чином, аби брати до уваги вплив оточення, компетентність та винахідливість [5].

Основні цінності навчання початкової та середньої школи базуються на фінській культурі, історії, яка є частиною скандинавської та європейської спадщини. Учні навчають, як відновлювати, оцінювати та зберігати свою спадщину. Навчання базується на повазі до прав людини, містить заняття правди, гуманності та справедливості. Принцип загальної обов'язкової освіти ввели у країні в 1921 році, тобто після завоювання державної незалежності в 1917 році. У даний час обов'язкове навчання регулюється законодавством, що набуло чинності в 1998 році [3]. Муніципалітети, яких у Фінляндії налічується близько 450, зобов'язані або самі займатися навчанням усіх дітей, які проживають на їх територіях, або забезпечити освіту дітей шкільного віку іншим способом. Навчання й навчальні посібники безкоштовні. Крім того, учні щодня отримують у школі безкоштовний гарячий обід. Згідно із законом, навчання необхідно організувати поблизу проживання дитини. Організація та фінансування транспорту для дітей, які живуть на відстані більше п'яти кілометрів від школи, покладається на відповідальність організатора навчання. Диплому як такого випускник загальноосвітньої школи не отримує, але закінчення обов'язкової освіти дає йому право вступати до будь-якого навчального закладу другого ступеня – у профтехучилище або в гімназію [4].

Перші шість років дітей навчає один класний учитель, який викладає всі предмети або більшість із них. Протягом трьох наступних років за навчання відповідають викладачі-предметники. Завдання загальноосвітнього навчання у Фінляндії полягає у формуванні особистості дитини як відповідального члена суспільства. У загальноосвітньому навчанні особлива увага приділяється знанням і вмінням, необхідним у повсякденному житті. Згідно із законом, учням, яким з якихось причин навчання дається важко, необхідно влаштувати спеціальне навчання [1].

У загальноосвітніх школах навчання ведеться з таких предметів: рідна мова, друга державна мова країни, іноземні мови, математика, фізика, хімія, історія, суспільствознавство, фізкультура, музика, образотворче мистецтво, ручна праця, домоведення, релігія або етика, біологія, географія, екологія та інші. Крім того, у різних класах учні можуть відповідно до інтересів займатися факультативними предметами. У загальноосвітніх школах навчальний рік складається зі 190 робочих днів і навчання ведеться тільки в денну зміну. У суботу та неділю школи не працюють. Навчання в них закінчується в кінці травня або на початку червня весняним святом, після чого розпочинаються літні канікули. Як правило, новий навчальний рік починається в середині серпня. Протягом шкільного року учнів кілька разів відпускають на канікули - восени на осінні, у кінці грудня - на початку січня на різдвяні та в кінці лютого або на початку березня на тижневі лижні, або зимові, канікули [2].

Гімназії. Після загальноосвітньої школи учні роблять важливий вибір: продовжувати загальноосвітнє навчання в гімназії або ж іти у профтехучилище для базової професійної підготовки. Після основної школи – «дев'ятирічки» близько 60-ти відсотків дітей у Фінляндії вступають до ліцею (навчання триває три роки, і навантаження на порядок вище, ніж в основній школі), інших 40 відсотків – у професійні коледжі, куди, як правило, беруть усіх бажаючих. Навчання в коледжах триває три

роки. У гімназії навчається в першу чергу молодь у віці від 16-ти до 19-ти років. Заклади самі відбирають учнів на основі їх успішності в загальноосвітній школі. Навчання в гімназії триває від двох до чотирьох років, а термін навчання та просування учня багато в чому залежить від нього самого [5].

Значна увага звертається на вивчення другої державної мови – шведської. Вивчення шведської мови надає учням можливості для взаємодії та співпраці зі шведськомовним населенням Фінляндії. Також у Фінляндії учні вивчають, так звану, саамську мову, що включає в себе вивчення трьох гілок (північна, інварі та скольтська), якими говорять у Фінляндії. Ця мова є не обов'язковою для вивчення, тому може опрацьовуватись факультативно [1].

«Спеціальне навчання». Освіта учнів з особливими потребами надається тим, хто має деякі труднощі в навчанні, потребує необхідної підтримки для підвищення мотивації у навчанні. Освіта для таких дітей відбувається одночасно, як додаток до основної, тому її називають «додатковою». Така освіта надається індивідуально або в міні-групах. Для цього учню видається інструкція, з якою школяр працює за допомогою безпосередньої участі батьків або опікунів. Найголовнішим є досягнення цілей загальноосвітньої програми. Якщо учень не досягає певних результатів у навчанні, то програму індивідуалізують [3].

Система оцінювання. Роль оцінювання навчання учнів полягає в наданні інформації про їх досягнення та результати протягом усього шкільного життя. Крім цього, надається інформація батькам про оцінки учнів, а також надається відповідь на запити навчальних закладів при продовженні навчання та роботодавців. Оцінювання досягнень учнів допомагає вчителям і шкільному колективу в цілому оцінити ефективність навчання [4].

Оцінювання надається в цифровій формі, шкала якого має градацію від 4-х до 10-ти. Оцінка 4 – незадовільно, 5 – адекватно, 6 – помірно, 7 –

задовільно, 8 – добре, 9 – дуже добре, 10 – відмінно. Методи оцінювання для інших спеціалізованих курсів можуть бути як у цифровій, так і у вербальній формі. Діагностика труднощів, таких як дислексія, або лінгвістичних недоліків іноземних учнів відображається в письмовому вигляді або в будь-якій іншій формі. Оцінювання учнів з кожного предмета проводиться вчителем або спільно групою вчителів. Остаточна оцінка виставляється керівником. Учень повинен бути проінформований про критерії оцінювання кожного курсу до початку його вивчення. Учні, який закінчив повну програму для старших класів, видається сертифікат. Школяру, який залишив школу, не засвоївши повний обсяг програми старших класів, видається сертифікат з відміткою, що включає оцінки за завершені курси [4].

Професійно-технічна освіта. Професійна підготовка у Фінляндії, крім освоєння теоретичних знань, включає трудову практику в майстернях самого училища та стажування за місцем роботи. Організацією професійного навчання займаються муніципалітети, об'єднання муніципалітетів, а також приватні організації. Учні за навчання не платять. Фінська професійно-технічна освіта та навчання ґрунтуються, великою мірою, на училищах [2]. Теоретичні курси формують ядро програм, аби створити більш близьке співробітництво між професійно-технічною освітою та практичною роботою, робляться зусилля щодо збільшення кількості працюючих учнів приблизно до 10 % від усіх учнів. У трирічній програмі профтехучилищ півроку відведено на виробничу практику. У професійних коледжах та училищах навчаються люди різного віку. У всіх коледжах є програми перепідготовки дорослих – фіни переконані, що вчитися ніколи не пізно. Генеральний директор національного управління освіти Фінляндії Юка Сарьяла говорить: «Потреби ринку праці весь час змінюються. Тому ми постійно реформуємо систему освіти» [1].

Вища освіта. Історія фінських університетів сягає своїм корінням у XVII століття, а сьогодні країна володіє однією з найрозвиненіших мереж

ВНЗ у Європі. Авторитет Фінляндії у сфері вищої освіти загальноновизнаний у всьому світі. Університети та інститути Фінляндії не тільки досягли, а й постійно підтримують високий рівень якості освіти. Це відноситься як до викладання, так і до науково-дослідної роботи, створення комфортних умов для навчання та проживання студентів і аспірантів. Усе це відбувається спільно з надзвичайно доброзичливим ставленням професорсько-викладацького складу, широким вибором курсів, пропорованих, у тому числі, англійською мовою, що дозволяє залучати у Фінляндію зростаючу кількість іноземних студентів [5].

Основна функція ВНЗ – займатися науковими дослідженнями та на основі їхніх досягнень здійснювати навчання. В університетській системі можна одержати як нижчий навчальний ступінь бакалавра, так і вищий ступінь магістра, а потім захистити дисертацію на ступінь ліценціата та доктора наук. Університети також є організаторами додаткового навчання (для підвищення кваліфікації) і викладання, відкритого для всього населення [4].

Вища освіта поділяється на університетську та технічну. В університетах акцент робиться на підготовку дослідників з фундаментальних і гуманітарних наук. Вищі технічні школи («політехни») готують фахівців із прикладних спеціальностей. В університети вступають після ліцеїв, а в «політехнах» продовжують навчання близько 30% відсотків випускників професійних коледжів. Система фінських ВНЗ включає майже 20 університетів і 29 інститутів [3]. У Фінляндії є як багатопрофільні університети, так і спеціалізовані, серед них три політехнічних університети, три вищих економічних і чотири вищих художніх навчальних заклади. Навчання та перекваліфікація для дорослих надається по лінії спеціальних установ, професійних училищ (особливо центрів професійного навчання й освіти для дорослих), а також інститутів та університетів, у кожному з яких є свій центр або відділення підвищення кваліфікації й навчання дорослих. Програми навчання для одержання

диплома затверджуються Міністерством освіти, але рішення про навчальні плани приймаються ВНЗ самостійно. Навчання в інститутах організовано у формі залікових програм на одержання дипломів і ступенів, затверджених міністерством освіти. Проте інститути самостійно встановлюють зміст курсів і циклів навчання [1].

Обсяг програми, так як і в університетах, виміряються в залікових балах, причому він зазвичай включає 40 розрахункових робочих годин. Академічний рік складається приблизно із 40 навчальних балів. Більшість дипломів на присудження ступеня або спеціальності за обсягом навчання складаються зі 140-а або 160-ти балів, що відповідає трьом із половиною або чотирьом навчальним рокам із семестрами повного циклу, передбачається і продовження виконання програми на один рік. Навчальні програми в залік диплома або ступеня складаються з базових курсів, курсів за фахом, факультативних занять, стажування та практики за фахом, написання й захисту дипломної роботи на ступінь бакалавра. Програми включають також вивчення комунікаційних засобів і мов, тобто рідної мови, другої державної мови й одної або більше іноземних мов. Студенти можуть також проходити курси й за іншими спеціальностями, в інших ВНЗ, у тому числі й за кордоном, за системою «включеного» навчання [2].

Випускники інститутів після їх закінчення здобувають два види звань. Диплом інституту має відповідну назву - «професійний диплом інститутського рівня» із вказівкою найменування основної спеціальності. За обміном студенти можуть приїжджати до Фінляндії в рамках програм обмінів ЄС, наприклад, «Сократес» «Еразмус» та «Леонардо да Вінчі». Студенти зі США – по лінії ISEP (міжнародної програми з обміну студентами), а молодь зі скандинавських країн - у рамках системи «Норд плюс». Є студентський обмін по лінії програми ЄС «ТЕМПУС», «ТАСІС» для країн СНД та Монголії, а також стипендіальна програма для співробітництва між північними країнами, балтійськими державами й

північно-західною Росією. Інформацію із цих програм можна одержати у міжнародних відділах при своїх університетах і ВНЗ [4].

Навчання дорослого населення стало у Фінляндії за останні двадцять років важливою складовою політики у сфері освіти. Навчанням дорослих займаються ВНЗ, професійні навчальні заклади, центри професійного навчання дорослих, вищі народні училища та літні університети. Рішення про загальні принципи політики у сфері освіти й законодавства приймаються у Фінляндії парламентом. За виконання цих рішень відповідають Державна рада (тобто уряд), Міністерство освіти і Головне управління освіти. Міністерство освіти є вищим органом країни у сфері освіти, що контролює всі її види і надає державне фінансування [4].

Висновки результатів дослідження. Отже, освітня політика Фінляндії виразно демонструє, що сильна соціальна орієнтація навчальних закладів має значущі переваги. Проте слід підкреслити, що «гіперсоціалізація» шкіл і ВНЗ тут культурно, політично й економічно підкріплена, а тому є виправданою. Отже, відмінними рисами фінської системи освіти є: сильний внутрішній зв'язок сегментів освіти; пріоритетність рівності освітніх можливостей і пов'язана із цим слабка внутрішня диференціація; високий мобілізаційний потенціал системи освіти; тісна взаємодія інститутів освіти з місцевим співтовариством

Література:

1. Organization for Economic Co-operation and Development (OECD) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL : <http://www.oecd.org>
2. Finnish National Board of Education. 2007. The Education System in Finland. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL:<http://www.oph.fi>
3. Система освіти Фінляндії. [Електронний ресурс]. – Режим доступу URL: http://osvita.ua/school/school_today/1300/
4. Ministry Of Education. Education In Finland. Helsinki: Ministry Of Education, 1999. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL : <http://www.european-agency.org>
5. Education in Finland [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.oaj.fi/pls/portal>